

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 74.

Fredagen den 19 maj.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande maj.

§ 2.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Svar å interpellation.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Möreke, som anförde: Herr talman, mina herrar! Med kammarens medgivande har herr Erik Palmstierna till mig riktat en interpellation av följande lydelse:

»Ämnar herr statsrådet vidtaga sådana åtgärder i syfte att bereda åt vid Stockholms tygstations laboratorium anställda och med dem jämnställda arbetare sådan rätt till skadestånd vid olycksfall och sådana anställningsvillkor i övrigt, som motsvara deras arbetes farliga beskaffenhet?»

Antalet av de utav interpellanten avsedda arbetarna, d. v. s. de, som hava anställning vid tygstationerna, tyganstalterna vid särskilda artilleriregementen, Åkers krutbruk och ammunitionsfabriken, uppgår för närvarande till ej mindre än 1,439 stycken, vartill komma vid regementenas tyganstalter arbetande 50 st. värnpliktiga. Det förstnämnda antalet omfattar 889 män, 30 minderåriga och 520 kvinnor. Flertalet eller 716 män och 484 kvinnor, tillhopa 1,200 personer, vartill komma 20 arbetsförmän, hava anställning på ammunitionsfabrikens särskilda avdelningar.

Den ordinarie arbetstiden vid tygstationer och tyganstalter är bestämd till 52 timmar per normal arbetsvecka. För de värnpliktiga skall den ordinarie arbetstiden bestämmas så, att den samma tillika med möjligen förekommande militära övningar ej överstiger 8 timmar per dag.

Vid ammunitionsfabriken och krutbruket får den ordinarie arbetstiden icke överstiga 10 timmar om dagen, inberäknat frukostrast.

På grund av exceptionella förhållanden kan dock arbetstiden utsträckas.

Svar å interpellation.
(Forts.)

De av interpellanten anförda variationerna i arbetstiden vid Stockholms tygstations laboratorium — mellan 9 $\frac{3}{4}$ timmar om sommaren och 7 timmar om vintern —, äro beroende därpå, att då elektriskt ljus icke finnes infört i laboratoriet, man funnit det fördelaktigt att arbeta endast vid dagsljus. Timpenningens storlek ändras i överensstämmelse med arbetstiden så, att dagsförtjänsten blir ungefär densamma. Allt efter arbetsskicklighet uppgår dagsförtjänsten till kr. 4,48 à 5,65.

Arbetarna äro icke anställda på stat, utan antagas efter arméförvaltningens artilleridepartements medgivande till visst antal, efter behovet, av vederbörande föreståndare för fabrik, tygstation eller tygverkstad. Dessa anställningsvillkor äro föranledda bland annat därav, att de arbeten, för vilka ifrågavarande personal anställes till stor del bero på de medel, som av riksdagen på *extra* stat anvisas.

Det oaktat strävar naturligtvis arbetsledningen att behålla en stam av yrkesskickliga arbetare. Till bevis på att detta i icke ringa mån lyckats kan nämnas, att av det förut nämnda arbetarantalet ej mindre än 208 varit 10 år och de flesta av dessa vida längre tid, 112 mellan 5 och 10 år samt 77 mer än 2 år anställda vid artilleriets fabriker eller verkstäder.

Genom statsmakternas upprepade beslut har det också utbildat sig en konstant praxis att tilldela pension åt arbetare, som på grund av ålder eller sjuklighet nödgas lämna sin anställning.

Huruvida åt arbetare vid ifrågavarande fabriker, verkstäder och anstalter till större eller mindre del må kunna beredas ordinarie anställning, torde vara en fråga, som närmast sammanhänger med spörsmålet om motsvarande förmån för arbetare vid statens industriella anläggningar i övrigt. För arméns ifrågavarande etablissement läser emellertid en särskild utredning påkallas av den omständigheten, att en stor del av dess arbetspersonal utgöres av kvinnliga arbetare. Arbetets farlighet i och för sig läser väl knappast i det avseendet, varom nu är fråga, böra föranleda en annan ställning än vid statens övriga verkstäder.

Däremot är det klart, att särskild hänsyn måste tagas till olycksfallsfrekvensen, då det gäller att säkerställa arbetarna och deras anhöriga mot följderna av olycksfall i arbetet. Den frågan torde emellertid vinna sin bästa lösning, om riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts proposition om olycksfallsförsäkringslag, vilken proposition till riksdagen avlämnats efter det interpellationen redan blivit framställd.

Vid bifall till nämnda förslag torde icke någon undantagslagstiftning för de nu ifrågavarande arbetarkategorierna erfordras. Någon motion om särslagstiftning för de vid sprängämnestillverkning anställda arbetarna har ej heller framkommit i anledning av Kungl. Maj:ts nyssnämnda lagförslag.

Om det oaktat fall förekomma, som även efter införandet av ny och förbättrad lagstiftning påkalla särskilda åtgärder,

anser jag det för vederbörande vara mera förmånligt, att sådana fall prövas var för sig i stället för att inrymmas i en allmän lag, som endast sällan skulle komma till användning och i allt fall vore svår att avfatta så, att den till fullo täckte alla i det konkreta fallet föreliggande enskildheter. Utan tvivel hava de olyckliga eller deras anhöriga, som drabbats av sådant olycksfall, större fördel därav, att just deras fall för sig skärskådas, än om det skulle bedömas efter några för olycksfall i allmänhet givna bestämmelser, som icke inrymma möjlighet att taga hänsyn till alla ömmande omständigheter, vilka i det särskilda fallet kunna föreligga.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Härpå yttrade

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det svar, han lämnat. Det visar sig i detta svar, att herr statsrådet givetvis behjärtar den fråga, som föreligger. Men på ett par punkter skulle jag dock vilja göra ett par randanmärkningar.

Den ena är, att herr statsrådet framhöll, att denna personal är extra och att anledningen därtill väsentligen är den, att anslagen i riksstaten för ifrågavarande ändamål äro upptagna såsom extra anslag. Ja, fullkomligt budgettekniskt låter detta naturligtvis säga sig. Men jag undrar, om inte herr statsrådet skulle vilja gå i författning om att en ändring i det avseendet vidtages. Ty jag tror, att kammaren — som visserligen nu är mycket glest besatt, naturligtvis på grund av vad som i dag förekommer i första kammaren — när den hörde, att ej mindre än 208 av dessa arbetare varit anställda i över 10 år och 112 i mellan 5 och 10 år, genast gjorde sig den frågan: är det verkligen rimligt, att arbetare, som så länge innehåft sina befattningar, skola vara anställda som extra? Jag är livligt övertygad, att en vanlig enskild arbetsgivare långt tidigare skulle ha gått i författning om fastare anställning för sådana gamla arbetare, än vad kronan här har gjort. Jag vill verkligen riktigt varmt hemställa till herr statsrådet att taga denna sak i mycket noggrant övervägande.

Så sade herr statsrådet vidare, att det är en bestämd och konstant praxis, att vederbörande få pension. Jag har icke äran känna, huruvida herr krigsministern är gammal kommunalman eller icke. Men så gammal kommunalman är åtminstone jag, att jag från mitt stadsfullmäktigeskap i ett par städer vet, att man numera är fullkomligt på det klara med det olämpliga i att ha det så ordnat, att vederbörande arbetare i stadens tjänst endast kan på grund av viss praxis *förmoda*, att också hans efterlevande skola få sin lilla slant. Det är icke alls på det viset man numera för arbetarna betryggar *rätten* till pension, och det var verkligen bland annat för att få en sådan *rätt* till pension utbildad, som jag tog till orda i denna interpellation. Jag ber

Svar å interpellation.

(Forts.)

herr statsrådet tänka på detta, så att icke kronan och arméförvaltningen kommer långt bakom vad som skett i landet i övrigt, utan att fullt moderna och naturliga förhållanden i detta avseende beredas arbetarna i denna gren. Jag känner icke till, hur stora pensioner härvidlag beviljats, men jag misstänker, att om man gräver litet i detta, det skall visa sig här som annorstädes, att man givit en viss summa enligt praxis och att denna summa stått tämligen oförändrad. Men börjar man granska pensionerna i enlighet med verkliga pensionsgrunder, d. v. s. i förhållandet till lönernas storlek, så blir nog resultatet, att de varit alldeles för små. Så t. ex. har Stockholms stad beviljat pensioner på 500 à 600 kronor till sina arbetare. Det är ju alldeles orimligt. På samma sätt ger staten här på icke rationella grunder en godtycklig summa. I stället böra pensionerna naturligtvis såsom eljest numera proportioneras ut med hänsyn till inkomstens storlek. Jag vill sålunda säga herr statsrådet, att den ståndpunkten synes mig så antikverad, att det måste vara önskvärt såväl för förvaltningen själv som för arbetarna, att en ändring kommer till stånd.

Sedan berörde herr statsrådet olycksfallsförsäkringslagen. Interpellationen väcktes, innan olycksfallsförsäkringslagen kom på riksdagens bord. Det är naturligt, att herr statsrådet fört tillsammans lagen med den framställning, som jag gjort, men å andra sidan måste man ändå säga sig, att här råder det exceptionella förhållanden. Då man nu vid statens järnvägar ansett sig böra vidtaga särskilda åtgärder, av dem en del på grund av kristiden, så må man ju också säga, att när i och för landets värn vissa arbetare utsätts för exceptionella faror, det är nödvändigt att man inskrider för att bereda dem tillfälle till den ersättning, som i och för sig, förutom vad den nu föreslagna lagstiftningen ger, är önskvärd och nödvändig. Jag vill säga herr statsrådet, att åtminstone förefaller det mig, att de uttalanden, som från flera håll gjordes efter explosionen vid Stockholms tygstation den 11 februari 1915, voro av den beskaffenhet, att man kunde utgå ifrån att det här skulle bli reglering för framtiden. Nu säger herr statsrådet, att det säkerligen är förmånligare för vederbörande, att han får detta reglerat in casu, sålunda när fallet inträder. Jag förstår, att herr statsrådet har den uppfattningen, men jag är icke övertygad om att vederbörande själva vid tygstationen hava den meningen. Jag vet, att beträffande dessa som nu fått ersättning man kan starkt ifrågasätta, huruvida det är en rättvis norm som följts. Nog är det bra mycket riktigare, att allting sådant är reglerat och klart i förväg, med andra ord att det finnes en stadgad rätt, och att denna rätt är inskriven för vederbörande redan vid hans anställning. Jag vill sålunda säga, att jag vill lägga upp denna fråga som ett rättsspörsmål, där staten som arbetsgivare bör intaga en fullt modern ståndpunkt.

Det förefaller mig nästan, som herr statsrådet, vilken jag är övertygad om har ett gott hjärta, på detta område likväl

stode kvar på den gamla arbetsgivareståndpunkten, och jag är icke övertygad att det gagnar saken. Om herr statsrådet skulle vilja begagna någon tid till att sätta sig in i situationen och infria alla de löften, som framkommo efter den stora olyckshändelsen, tror jag, att en god sak skulle göras.

Svar å interpellation.
(Forts.)

§ 3.

Föredrogos var för sig och hänvisades till bevillningsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna, nämligen

- nr 324, av herr *Nilsson* i Linnås;
- nr 325, av herr *Runefors*; och
- nr 326, av herr *Ingvarson*.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 100—109, bevillningsutskottets betänkanden nr 26—28, bankoutskottets utlåtanden nr 39—45, jordbruksutskottets utlåtanden nr 76—83, andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 8 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 12 och 13.

§ 5.

Avgåvos två motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 232, med förslag till förordning om tonnageavgift, nämligen

- nr 327, av herr *Sandler*; och
- nr 328, av herr *Hellberg* i Ljungskile.

Nämnda motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från lagutskottet:

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ i lagen den 24 juli 1903 om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket; samt

från bankoutskottet:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 33 under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående pension åt skrivbiträdet Hulda Andrietta Katarina Ström;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt verkmästaren vid mynt- och justeringsverket O. G. Eklöf;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt understöd åt genom olyckshändelse under tjänstutövning omkomne tillförordnade gränssridaren i Kopparbergs län Per Erik Staffanssons son Cingal; och

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt konstruktören och ritaren hos lotsstyrelsen L. F. Lindberg.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg;

nr 38, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 27 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny förordning om automobiltrafik dels ock fyra i ämnet väckta motioner;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande tillägg till lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910; och

nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 16 november 1863 angående allmänt kyrkomöte samt lag om ändrad lydelse av 2 § 1:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, i vad propositionen angår sistnämnda lag, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 14:o i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

§ 8.

Herr talmannen gav härefter ordet till

Herr vice talmannen D. Persson, som yttrade: Herr talman! I anledning av det förhållande i vilket jordbruksutskottets utlåtanden nr 76 och nr 77 stå till varandra, skall jag tillåta mig hemställa, att dessa båda ärenden på morgondagens föredragningslista måtte byta plats, så att jordbruksutskottets utlåtande nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby, sättes framför jordbruksutskottets utlåtande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statens hästavelsfond, samt att för övrigt ärendena upptagas i den ordning de nu ha.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Svensson</i> i Skönsberg	under § 3 dagar fr. o. m. den 20 maj,
» <i>Lindström</i>	» 10 » » » 22 » och
» <i>Andersson</i> i Höckerum	» 2 » » » 26 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
